

ДИДАКТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У зв'язку із встановленням дипломатичних відносин України із багатьма країнами світу існує потреба у фахівцях, які володіють англійською мовою, визнаною мовою міжнародного професійного спілкування. Саме тому висувуються вищі вимоги щодо підготовки майбутніх економістів. Так, майбутні економісти отримують вищу освіту згідно з вимогами програми, в якій домінує практична мета – формування комунікативної компетенції.

Ефективність формування комунікативної компетенції залежить від урахування певних дидактичних передумов, оскільки методика – наука педагогічна, що базується на даних загальної педагогіки, теорії виховання та дидактики. Саме тому розгляд дидактичних передумов формування у майбутніх економістів англійської комунікативної компетенції і є *завданням* нашої статті.

Особливого значення для методики набуває теорія навчання, насамперед дидактичні принципи і методи навчання. Урахування певних дидактичних принципів в методиці викладання іноземних мов має свої особливості, оскільки їх упровадження у навчально-виховний процес має опосередкований характер. Як указують Л.К. Гейхман, І.С. Клейман, дидактичні принципи визначають навчальний процес і безпосередньо, коли викладач керується в своїй діяльності тим чи іншим принципом, і через дидактичну систему, в якій всі принципи становлять визначену концепцію педагогічного процесу. Дидактичні принципи не є раз і назавжди встановленими догмами, вони синтезують в собі всі досягнення сучасної дидактики й поновлюються під їхнім впливом [3, с.4]. До загальнодидактичних принципів належать принципи посиленості, науковості, свідомості, індивідуалізації, систематичності, послідовності, наступності, колективності, міцності, професіоналізації, проблемності, наочності, розвиваючого навчання, виховуючого навчання. Крім того, сучасні дослідники до вказаних принципів додають ще й такі: принцип зв'язку з життям, принцип діагностичної цілеспрямованості, принцип особистісно-колективного підходу до навчання і виховання, принцип максимальної самостійності учнів [7, с.84-85], принцип емоційності навчання, демократизації, виховання здорової дитини, нетрадиційності системи навчання [2, с.271-275]. Звичайно, ефективність навчального процесу можна забезпечити у разі комплексної реалізації перелічених принципів. В цілях методичного дослідження ми не вважаємо за необхідне вказувати особливості, загальні характеристики та шляхи реалізації кожного з них, але визначення та розгляд

домінуючих дидактичних принципів є необхідною передумовою формування у майбутніх економістів англомовної комунікативної компетенції.

Так, особливого значення для формування вищезазначеної компетенції студентів набуває реалізація таких дидактичних принципів як *принцип проблемності*, *принцип зв'язку з життям*, *практикою та принцип ґрунтовності*. Виняткова роль цих принципів витікає з того, що принцип проблемності має бути домінуючим при навчанні у вищих закладах освіти, оскільки його реалізація передбачає не лише оволодіння спеціальними знаннями, навичками та вміннями, а й “розвиває розумові здібності, викликає інтерес до навчання та пробуджує творчі сили” [4, с.114].

У свою чергу, значимість реалізації принципу зв'язку з життям, практикою пов'язана з тим, що „ефективність і якість навчання перевіряється, підтверджується й спрямовується практикою; практика – критерій істини, джерело пізнавальної діяльності і сфери використання результатів навчання” [4, с.135].

Вагомість принципу ґрунтовності зумовлена тим, що успіх формування англомовної комунікативної компетенції залежить від того, наскільки отримані студентами знання, сформовані навички та вміння є фундаментальними, систематичними та водночас тісно пов'язаними з практикою.

Розглянемо зміст вищезазначених принципів та шляхи їх реалізації при формуванні досліджуваної компетенції.

Принцип проблемності визначається як категорія дидактики, що відображує закономірності зміни структури змісту навчального матеріалу і угруповання методів навчання на основі логіко-пізнавальних протиріч процесу навчання та яка характеризує ці закономірності у відповідності з цілями навчання, розвитку інтелектуальних здібностей студентів та їх виховання. Специфічність та особливість цього принципу полягає в тому, що він не лише відображає дію логіко-пізнавальних протиріч як основи виникнення навчальної проблеми, але й визначає шляхи взаємодії діяльностей викладання та учіння, створення проблемних ситуацій, постановки та вирішення проблеми [5, с.33].

Втілення принципу проблемності в навчальний процес при формуванні у майбутніх економістів англомовної комунікативної компетенції передбачає організацію діяльності як викладача, так і студентів. Так, діяльність викладача на практичних заняттях з іноземної мови вимагає створення та використання іншомовних завдань, спрямованих на активізацію розумової та мовленнєво-розумової діяльності студентів в процесі оволодіння мовними навичками, мовленнєвими вміннями, соціокультурними навичками та вміннями. Що стосується діяльності студентів, то в процесі

формування комунікативної компетенції з урахуванням принципу проблемності студенти оволодівають сукупністю мовних навичок, соціокультурних навичок та вмінь, мовленнєвих умінь шляхом систематичного виконання проблемних завдань, які передбачають виконання студентами таких розумових операцій як порівняння, систематизація, узагальнення.

Розглянемо прийоми, які може використовувати викладач, виконання яких сприятиме розвитку мовленнєво-розумової діяльності студентів. До таких прийомів у сучасній науці відносять: проблемний виклад матеріалу, проблемну евристичну бесіду, проблемні мовленнєві ситуації, проблемні питання, проблемні репліки, проблемні задачі [6, с.32-35].

В нашому дослідженні вагомим значення набуває використання евристичних бесід, які спонукають студентів до „самостійної пошукової діяльності, оволодіння прийомами активного мовленнєвого спілкування, постановки і вирішення навчальних проблем” [2, с.316]. Евристична бесіда як прийом проблемного навчання має включати серію пов'язаних між собою питань, розв'язання яких призводить студентів до вирішення поставленої викладачем задачі. Такий прийом дозволяє залучати всіх студентів до активної розумової діяльності, адже студент виконує логічні процедури аналізу, порівняння, узагальнення.

При формуванні у майбутніх економістів англомовної комунікативної компетенції з урахуванням принципу проблемності актуальним є використання проблемних мовленнєвих ситуацій, які спонукають студентів до мовленнєвої діяльності та активності і сприяють формуванню практичних умінь користуватися мовою як засобом спілкування. Зважаючи на те, що будь-яка нова діяльність є можливою після того, як студенти оволоділи певними знаннями про цю діяльність, то конче необхідним є врахування двох аспектів: отримання і засвоєння нової інформації та безпосередня активність студента, причому у цьому процесі вагому роль відіграє набутий раніше досвід [1, с.11].

Що стосується проблемних питань та проблемних задач, то їх залучення у навчально-виховний процес є необхідною умовою розвитку особистості студента. Так, їх використання на практичних заняттях з іноземної мови передбачає усвідомлення та узагальнення студентами того матеріалу, який вони вивчали, співставлення зі своїм власним досвідом та поглядами на ту чи іншу проблему. Крім того, використання проблемних питань та проблемних задач дозволяє визначити не лише рівень пізнавальної самостійності студентів, а й рівень практичного володіння іноземною мовою.

Отже, в нашому дослідженні принцип проблемності у процесі формування англомовної комунікативної компетенції реалізується

шляхом використання евристичних бесід, проблемних мовленнєвих ситуацій, проблемних питань та задач, залучення яких стимулює мовленнєво-розумову активність і діяльність майбутніх учителів.

Наступний принцип – принцип зв'язку навчання з життям, практикою полягає у використанні на заняттях життєвого досвіду студентів, розкритті практичної значимості знань, застосуванні їх у практичній діяльності. Згідно з вказаним принципом наукові положення в навчально-виховному процесі повинні підтверджуватися конкретною педагогічною практикою [2, с.272]. Основою цього дидактичного принципу, як зазначає І.В. Зайченко, є центральне положення класичної філософії і сучасної гносеології, у відповідності з яким точка зору життя, практики – перша і основна точка зору пізнання [4, с.135].

Необхідними умовами реалізації вказаного принципу при формуванні досліджуваної компетенції є такі:

- 1) виконання студентами вправ, спрямованих на формування мовленнєвих умінь, які є конче необхідними для спілкування в реальних умовах;
- 2) залучення студентів до застосування набутих знань, навичок та вмій на практиці;
- 3) стимулювання потреби студентів більше пізнати, вдосконалити набуті знання, навички та вміння шляхом використання прийомів проблемного навчання;
- 4) залучення до змісту вправ цікавої інформації „взятої з життя”, яка стимулює пізнавальну діяльність студентів;
- 5) створення ситуацій, наближених до умов реального спілкування.

Наслідком застосування принципу зв'язку навчання з життям, практикою при формуванні у майбутніх економістів комунікативної компетенції є звернення до *принципу ґрунтовності*, який вимагає, щоб знання міцно запам'ятовувалися студентами, стали б частиною їх свідомості, основою звичок поведінки, адже ґрунтовні знання є точними, аргументованими, повними у відповідності до кожного ступеня навчання, систематичними та пов'язаними з практикою [4, с.133].

Реалізація цього принципу при формуванні англійської комунікативної компетенції на практичних заняттях передбачає:

- 1) формування мотивів до вивчення англійської мови;
- 2) пояснення нового матеріалу у логічній послідовності, що має забезпечити усвідомлене розуміння та міцне засвоєння його студентами;
- 3) засвоєння матеріалу відносно невеликими структурованими частинами;
- 4) використання змістовного, цікавого та нового матеріалу для студентів;
- 5) використання оптимальної кількості вправ та завдань;

- 6) виконання студентами вправ і завдань, які стимулюють мовленнєво-розумову діяльність та активність;
- 7) залучення студентів до самостійної роботи;
- 8) контроль з боку викладача та самоконтролю студентів;
- 9) повторення раніше вивченого матеріалу на більш високому рівні узагальнення.

Таким чином, визначення змісту принципів проблемності, зв'язку з життям та практикою, ґрунтовності, визнання необхідності їх впровадження у навчально-виховний процес дають можливість стверджувати, що їх реалізація є необхідною передумовою формування у майбутніх економістів англомовної комунікативної компетенції. Проте успіх процесу формування цієї компетенції залежить ще й від урахування психологічних і власне методичних передумов, визначення яких є перспективою нашого подальшого дослідження.

Література

1. Вишне夫斯基 Е.И. К проблеме развивающей функции процесса обучения иностранному языку в школе // Иностранные языки в школе. – 1989. – №6. – С. 8-13.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 576 с.
3. Гейхман Л.К., Клейман И.С. Дидактические основы профессиональной направленности обучения в вузе // Профессионально-ориентированное обучение иностранным языкам в вузе: Межвуз. сб. науч. тр. – Пермь, 1982. – С. 3-10.
4. Зайченко І.В. Педагогіка: Навч. посіб. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – Чернігів: Деснянська правда, 2003. – 528 с.
5. Махмутов М.И. Принцип проблемности в обучении // Вопросы психологии. – 1984. – №5. – С. 30-36.
6. Миньяр-Белоручев Р.К., Турчина Б.И. Приёмы проблемного обучения в преподавании французского языка в школе // Иностранные языки в школе. – 1989. – №1. – С. 31-35.
7. Педагогіка: Навчальний посібник. – Одеса: Південноукраїнський державний педагогічний ун-т ім. К.Д. Ушинського, 2001. – 357 с.